

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr. Mariusza OLECHNOWICZA

na temat:

„KONTRTERRORYZM W POLITYCE BEZPIECZEŃSTWA ANTYTERRORYSTYCZNEGO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ”

1. Znaczenie tematu rozprawy

Terroryzm jako środek osiągnięcia celów politycznych towarzyszy ludzkości już od dawna. Ewoluuje, dostosowując się do zmieniających się uwarunkowań, stanowił i stanowi duże zagrożenie dla funkcjonowania społeczeństw. Państwo zobowiązane jest do zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom, w tym przed zagrożeniami o charakterze terrorystycznym. Może to być realizowane przez zapobieganie i przeciwdziałanie terroryzmowi oraz jego zwalczanie. Zwalczanie terroryzmu jest trudne i nie zawsze skuteczne. Wydaje się, że zapobieganie, przeciwdziałanie terroryzmowi może być skuteczniejsze, bardziej efektywne od jego zwalczania. Stąd też istotne znaczenie może mieć ustalenie możliwych sposobów zapobiegania terroryzmowi, w tym aktywnych działań uprzedzających mających nie dopuścić do zaistnienia aktu terrorystycznego..

Recenzowana rozprawa dotyczy kontrterroryzmu, czyli działań ofensywnych, fizycznego zwalczania terroryzmu, będącego odpowiedzią na zewnętrzne przejawy działalności terrorystycznej. Problemy te stanowią z natury rzeczy skomplikowany przedmiot badań. Poznanie związanych z tym zjawisk, dobór odpowiednich metod i narzędzi badawczych stanowią dużą trudność. Wymaga to obszernej wiedzy interdyscyplinarnej, nieschematycznego podejścia metodologicznego oraz stawiania śmiałych hipotez. Z uznaniem należy więc podkreślić, że problemy te znalazły się w obszarze zainteresowań badawczych Autora, który od lat praktycznie zajmuje się przeciwdziałaniem terroryzmowi. Takie swoiste połączenie praktycznych doświadczeń z naukowym podejściem bezspornie wpłynęło na wartość rozprawy.

2. Ocena metodologiczna

Z bardzo lakonicznego zarysowania sytuacji problemowej nie wynikają jednoznacznie motywacje (potrzeba) zajęcia się problematyką działań kontrterrorystycznych. Doktorant zdaje się uważać to za oczywistość. Niemniej jednak rozprawa jest dobrze skonstruowana metodologicznie. Doktorant przedmiotem badań uczynił „zagadnienia związane z możliwościami państwa w zakresie podejmowania działań w płaszczyźnie fizycznej reakcji na zdarzenia o charakterze terrorystycznym” (s. 8). W toku procesu badawczego Doktorant celem badań uczynił: „identyfikację możliwości prowadzenia działań kontrterrorystycznych w Rzeczypospolitej Polskiej i na tej podstawie wskazanie na obszary, w których poprzez konkretne rozwiązania, możliwe jest podniesienie ich skuteczności” (s. 9). Sytuacja problemowa oraz przyjęte cele badań pozwoliły Doktorantowi zidentyfikować problem badawczy, który po sformułowaniu w postaci pytania: „Jakie są możliwości poprawy zdolności reakcji kontrterrorystycznej Rzeczypospolitej Polskiej w jej polityce bezpieczeństwa?” stał się ambitnym zadaniem dysertacyjnym, umożliwiając Doktorantowi pogłębienie umiejętności badawczych i stworzenie przesłanek rozwoju w kierunku samodzielności badawczej.

Takie sformułowanie problemu głównego, a zwłaszcza wyprowadzenie z niego podobnych w stylu problemów szczegółowych oraz przyjęte cele badawcze, zdeterminowały podejście badawcze zmierzające do diagnozy stanu działań o charakterze kontrterrorystycznym. Stąd też Doktorant skoncentrował się na uzyskaniu odpowiedzi na pytania typu: „jak jest?” i „jak powinno być?”, marginalizując tym samym pytania typu: „co zrobić, aby było tak, jak powinno być?”. Dobrze, że ostatni cel szczegółowy i ostatni problem badawczy koncentrują się jednak na uzyskaniu odpowiedzi na tego typu pytanie.

Z problemu głównego Doktorant wyprowadził cztery problemy szczegółowe, są one spójne z celami szczegółowymi. Doktorant słusznie zauważa, że hipoteza powinna być koncepcją dotyczącą natury i zależności między badanymi zjawiskami. Niemniej jednak hipoteza prezentowana na s. 10 jest wprawdzie poprawna, ale bardzo lakoniczna, jednozdaniowa, o dużym stopniu oczywistości. Dobrze więc, że uzupełniona została hipotezami szczegółowymi odpowiadającymi na szczegółowe problemy badawcze.

Do rozwiązania problemu badawczego i zweryfikowania hipotezy roboczej Doktorant zastosował typowe podejście badawcze, przede wszystkim metody teoretyczne, opierając się na wynikach uzyskanych poprzez analizę literatury, w tym także zagranicznej, oraz dokumentów normatywnych. Podkreślić jednak należy, że Doktorant weryfikował uzyskane wyniki, stosując metody empiryczne,

przede wszystkim obserwację uczestniczącą, z uwagi na pracę zawodową w Biurze Operacji Antyterrorystycznych Komendy Głównej Policji oraz w Centrum Antyterrorystycznym Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Doktorant miał też możliwość prowadzenia obserwacji uczestniczącej w Grupie ATLAS, która wykorzystywana jest m.in. do wymiany doświadczeń między jednostkami antyterrorystycznymi państw Unii Europejskiej. Doktorant występował także w charakterze obserwatora w wielu ćwiczeniach antyterrorystycznych, w tym także organizowanych przez Siły Zbrojne RP. Zastosowane podejście badawcze okazało się wystarczające do rozwiązania problemu badawczego rozprawy.

Pozytywnie oceniam układ rozprawy. Odpowiada on w pełni potrzebom rozwiązania problemu głównego, a poszczególne rozdziały stanowią udaną próbę odpowiedzi na kolejne problemy szczegółowe. Praca zapoczątkowana wstępem, a następnie rozwinięta w czterech rozdziałach, stanowi zamkniętą i tematycznie spójną całość. Pewien mankament stanowi niezbyt staranna korekta, w wyniku czego w rozprawie pojawiają się liczne błędy stylistyczne i interpunkcyjne.

We wstępie do rozprawy Doktorant zwięźle przedstawił uzasadnienie podjęcia tematu oraz założenia metodologiczne. Niepotrzebne wydają się opisy odnoszące się do teoretycznej istoty problemu badawczego, celu podejmowanych badań, hipotezy i metod. Opisy te są wprawdzie poprawne, ale nie zdają się konieczne, gdyż są wystarczająco przedstawione w licznych pracach odnoszących się do metodologii badań. Jednakże opracowanie wstępu należy uznać za poprawne, ponieważ zawarto w nim wszelkie niezbędne elementy, z układem pracy oraz krótką oceną literatury przedmiotu włącznie.

Rozdziały rozprawy zostały właściwie uszeregowane i dobrze skonstruowane, kończą się wnioskami stanowiącymi rzetelną podstawę do rozważań prezentowanych w kolejnych rozdziałach, a zwłaszcza do wypracowania koncepcji prezentowanej w końcowym rozdziale dysertacji. Rozważania są czytelne i dobrze umotywowane, choć czasami Autor przedstawia opisy zagadnień podstawowych, wystarczająco opisanych w literaturze przedmiotu. Dotyczy to zwłaszcza pierwszego rozdziału. Pojawia się wrażenie, że Autor nie potrafił dokonać właściwej selekcji zgromadzonego materiału i skoncentrować się na tym, co powinno być najważniejsze z punktu widzenia rozwiązywanego problemu badawczego. Takie podejście Doktoranta sprawiło, że dysertacja jest bardzo obszerna, co może utrudniać jej odbiór. Styl wywodu oraz poziom pisarskiego ujęcia wniosków z badań należy uznać za poprawne. Szkoda, że język jest zbyt dyrektywny, niekiedy pojawiają się kolokwializmy i zwroty potoczne, a niezbyt staranna korekta powoduje, że miejscami pojawiają się nie do

końca jednoznaczne sformułowania. Rozważania Doktoranta wzbogacają i dodatkowo ilustrują dość starannie opracowane schematy. Za mankament można uznać liczne cało lub nawet kilkustronicowe listowania, co w pracy promocyjnej nie jest raczej wskazane.

Zakończenie dysertacji jest dość ogólnikowe, luźno związane z treściami prezentowanymi w poszczególnych rozdziałach pracy. Mimo podjęcia takiej próby, nie dokonano pełnej oceny stopnia osiągnięcia celu i rozwiązania problemów badawczych. Nie określono także kierunków dalszych badań, ograniczając się do stwierdzenia, że taka potrzeba istnieje.

Oceniając wartość metodologiczną rozprawy, uznaję że świadczy ona o wystarczającym przygotowaniu metodologicznym Doktoranta, a przedstawione uwagi nie deprecjonują Jego dokonań. Jestem przekonany, że w trakcie obrony Doktorant będzie potrafił uzasadnić tok przyjętego postępowania badawczego i wyjaśnić zastrzeżenia. W mojej ocenie osiągnięcia naukowe Doktoranta polegają na tym, że:

- a) sformułował interesujący problem badawczy, który stał się ambitnym zadaniem dysertacyjnym;
- b) przyjął poprawne założenia metodologiczne i postępował zgodnie z wytyczoną procedurą badawczą, stosując odpowiednio dobrane metody badań;
- c) dokonał krytycznej oceny współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa, w tym zwłaszcza zagrożeń terrorystycznych;
- d) zdiagnozował działania o charakterze antyterrorystycznym;
- e) przedstawił naukowo uzasadnione propozycje doskonalenia organizacji działań kontrterrorystycznych.

3. Ocena merytoryczna

Doktorant rozpoczyna swe rozważania od obszernej charakterystyki zagrożeń bezpieczeństwa państwa, odnosząc się przy tym do istoty bezpieczeństwa, zagrożeń militarnych i niemilitarnych oraz istoty współczesnego terroryzmu. To najobszerniejsza część rozprawy (125 stron na ogółem 320). W zamyśle Autora treści przedstawione w tej części z pewnością stanowią miały podstawę rozwiązań proponowanych w kolejnych rozdziałach pracy. Wydają się jednak zbyt obszerne, mają ponadto wyraźnie deskryptywny charakter. Ich ograniczenie przyczyniłoby się do większej zwięzłości dysertacji. Doktorant przytacza tu wiele definicji terroryzmu, jednakże z jego wywodów trudno wywnioskować, jakie jest zdanie Autora w tym względzie. Pewien niedosyt powodować może rezygnacja Doktoranta z własnej definicji. Nie chodzi przy tym

o sformułowanie kolejnej definicji terroryzmu, lecz o określenie co Autor rozumie pod tym pojęciem dla potrzeby rozważań prezentowanych w dysertacji.

Dobrze oceniam drugi rozdział rozprawy. Doktorant ze znanstwem opisuje w nim organizację działań o charakterze antyterrorystycznym, koncentrując się na tzw. płaszczyznach walki i przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym. Słusznie zauważa przy tym, że „Walka z terroryzmem to przede wszystkim odejście od reaktywnej filozofii przeciwdziałania terroryzmowi na rzecz proaktywnej” (s. 139). I chyba też dlatego szeroko porusza problematykę przeciwdziałania terroryzmowi, mimo że z uwagi na rozwiązywany problem i temat rozprawy, należałoby się raczej szerzej zająć działaniami ofensywnymi, czyli odpowiedzią na zewnętrzne przejawy działalności terrorystycznej. Niemniej jednak przedstawienie działań antyterrorystycznych, a zwłaszcza struktury systemu ochrony antyterrorystycznej w Polsce, należy uznać za zasadne, choćby z uwagi na to, że podmioty tego systemu w zwalczaniu terroryzmu stosują zarówno podejście reaktywne, jak i proaktywne.

Za najbardziej wartościowe z punktu widzenia rozwiązywanego problemu badawczego uznaję dwa końcowe rozdziały dysertacji. I tak w trzecim rozdziale Doktorant przedstawił kategorie działań wobec zagrożeń terrorystycznych, dzieląc je na działania defensywne (antyterroryzm) i działania ofensywne (kontrterroryzm). Dość jednoznacznie, choć lakonicznie, określa kontrterroryzm jako walkę z zaistniałą sytuacją kryzysową, jako działania ofensywne (s. 212). Być może celowe byłoby jednoznaczne przedstawienie tego pojęcia już w początkowej części rozprawy, co pomogłoby ukierunkować poczynania badawcze Doktoranta na działania tego typu. Również w tym rozdziale niedosyt powodować mogą proporcje rozważań poświęconych działaniom antyterrorystycznym i kontrterrorystycznym. O ile bowiem rezultaty badań nad działaniami antyterrorystycznymi przedstawiono na 25 stronach, o tyle przedstawienie działań ofensywnych, czyli kontrterroryzmu, zajęło Doktorantowi jedynie 6 stron. Te niekorzystne proporcje niwelują nieco szerokie rozważania dotyczące prawnych aspektów działań kontrterrorystycznych.

Ostatni rozdział rozprawy to swoiste podsumowanie badań Doktoranta. Przedstawiono w nim zarys koncepcji (propozycję) organizacji działań kontrterrorystycznych w Polsce. Koncepcja podzielona została na trzy powiązane ze sobą części składowe. W pierwszej przedstawiono postulowane rozwiązania organizacyjne odnoszące się do zmian strukturalnych policyjnych jednostek kontrterrorystycznych zmierzających do zwiększenia ich możliwości w zakresie aktywnego zwalczania terrorystów. Propozycje dotyczą także komponentu wojskowego oraz funkcjonowania Grupy ATLAS. Druga część koncepcji odnosi

się do współdziałania, przede wszystkim Biura Operacji Antyterrorystycznych KG Policji z pozostałymi jednostkami policji przeznaczonymi do fizycznej reakcji na zdarzenia o charakterze terrorystycznym, ale też z jednostkami Grupy ATLAS oraz komponentem wojskowym. Trzecia część koncepcji odnosi się do rozwiązań formalno-prawnych. Doktorant zasadnie zaleca przygotowanie ustawy antyterrorystycznej, w tym przepisów umożliwiających oddanie tzw. strzału ratunkowego (postulaty te zostały już zrealizowane). Zwraca także uwagę na potrzeby prawnego uregulowania możliwości działania na terytorium Polski jednostek partnerskich wchodzących w skład Grupy ATLAS. Dyskusyjne może być zalecenie, by wojsko ćwiczyło działania antyterrorystyczne (kontrterrorystyczne?) jedynie we współpracy z policją.

Podsumowując, należy uznać, że zaprezentowana propozycja organizacji działań kontrterrorystycznych jest spójna, stanowi wynik badań Doktoranta i znajduje potwierdzenie we wnioskach przedstawionych w rozprawie.

Ogólnie oceniam, że recenzowana rozprawa zawiera nowe treści odnoszące się do istoty działań kontrterrorystycznych we współczesnych uwarunkowaniach, tym samym wnosi istotne wartości do teorii nauk o bezpieczeństwie. Wyniki uzyskane przez Doktoranta mogą też być wykorzystane do wprowadzenia rozwiązań praktycznych.

4. Wniosek końcowy

Recenzowana dysertacja stanowi indywidualny dorobek Doktoranta. Wyniki badań przedstawione w rozprawie świadczą o umiejętności rozwiązywania problemów naukowych. Uważam, że spełnione zostały warunki ustawowe stawiane pracom promocyjnym tego typu. Wnioskuje o dopuszczenie Pana mgr. Mariusza OLECHNOWICZA do publicznej obrony rozprawy.

